

Oikeusneuvos Anne E. Niemi

26.9.2023

H 327/23

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAEIKSI MIELENTERVEYSLAIN JA HALLINTO-OIKEUSLAIN 7 §:n MUUTTAMISESTA (HE 14/2023 vp)

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan:

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi mielensterveyslakia ja hallinto-oikeuslakia tavoitteena säätää oikeusturvatakeista, kun kysymys on tahdosta riippumatta annettavasta lääkehoidosta osana tahdosta riippumatonta psykiatrista hoitoa.

Esityksessä on tuotu selkeästi esiin ne oikeudelliset perusteet, joiden vuoksi psykiatrisessa hoidossa olevan potilaan tahdonvastaisen lääkityksen oikeussuojakeinoja tulee parantaa ja täsmentää. Oikeussuojakeinon luominen on välttämätöntä, jotta voidaan toteuttaa myös tältä osin oikeusvaltiolliset, Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden mukaiset vaatimukset tehokkaasta oikeussuojasta.

Korkein hallinto-oikeus on lausunnossaan sosiaali- ja terveysministeriölle hallituksen esityksen luonnosvaiheessa esittänyt kriittisiä näkemyksiä sitä kohtaan, että lääkityksestä tehtäisiin valituskelpoinen hallintopäätös. Keskeisesti on ollut kysymys siitä, turvaisiko tällainen järjestely parhaalla mahdollisella tavalla tehokkaan ja reaalisen oikeussuojan. Hallituksen esityksessä on nyt kuitenkin esitetty vahvoja syitä sen tueksi, että tässä kiireellisessä ja tärkeässä hankkeessa poikkeuksellinen erilliskäsittely on perusteltu. Nykyisiin oikeudellisiin rakenteisiin voidaan lisätä esitetty uusi oikeussuojakeino, kun myös otetaan huomioon, että hallinto-oikeuksissa on käytettävissä psykiatriaan perehtynyt asiantuntijajäsen (tuomioistuinlaki 17 luku 8 § 3 kohta).

Hallituksen esityksessä on asianmukaisesti korostettu, että hallintotuomioistuimissa tulevat arvioitavaksi psyykkisen sairauden lääkehoidon oikeudelliset perusteet. Kysymys ei siis ole lääketieteellisistä hoitopäätöksistä.

Esityksessä on myös otettu huomioon, että lääkehoitoa voidaan joutua välttämättömistä syistä toteuttamaan viivytyksellä. Esityksen täytäntöönpanoa koskevat säännökset ovat sekä hallintopäätöksen tekvän lääkärin että hallintotuomioistuimen toimivallan osalta asianmukaiset.

Hallituksen esityksessä on todettu, että uuden valitusmahdollisuuden myötä työmäärä hallinto-oikeuksissa kasvaisi. Edelleen todetaan, että valitusten määrän etukäteisarviointiin liittyy epävarmuutta. Työmäärän lisäyksen arvioinnissa on keskitytty tuomarien henkilötyövuosiin. On kuitenkin mahdollista, että lisäys näkyy vielä enemmän asioiden valmisteluvaiheessa kansliahenkilöstön ja esittelijöiden työssä. Hallintolainkäytön vahvuutena on

Korkeimman hallinto-oikeuden henkilötietojen käsittelyyn ja tietosuojaan liittyvät tiedot ovat saatavilla www.kho.fi
Uppgifter gällande behandlingen av personuppgifter i högsta förvaltningsdomstolen och dataskydd finns tillgängliga på www.hfd.fi

hallintotuomioistuimelle kuuluva velvollisuus huolehtia siitä, että asia tulee selvitykseksi. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 37 §:n 2 momentin mukaan hallintotuomioistuimen on hankittava oma-aloitteisesti selvitystä siinä laajuudessa kuin käsittelyn tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus ja asian laatu sitä vaativat. Tarkkailussa, mielentilatutkimuksessa tai tahdosta riippumattomassa psykiatrisessa hoidossa olevan potilaan kohdalla on erityisen tärkeää, että valituksen vireille saattaminen onnistuu, vaikka henkilön toimintakyky olisi rajoittunut eikä hän olisi esimerkiksi ilmaissut selkeästi, mikä on muutoksenhaun alainen päätös. Tällaisissa tilanteissa hallintotuomioistuimen on pyrittävä selvittämään asia täydennyspyynnöllä tai muilla keinoin. Näin voidaan turvata oikeussuojan reaalisuutta.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan lisättäväksi mielenterveyslain 22 b §:ään edellytykset, jolloin lääkeshoidosta potilaan tahdosta riippumatta on tehtävä hallintopäätös. Esityksen 24 §:ssä oleva lisäys kytkeytyy näihin edellytyksiin. Esityksen mukaan sairaalan lääkärin kirjalliseen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä hoitoon tai hoidon jatkamista hänen tahdostaan riippumatta, potilaan psyykkisen sairauden lääkeshoidon toteuttamista, ... saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Se, että muutoksenhakusäännös koskee nimenomaisesti tahdosta riippumatta annettavaa lääkeshoitoa, ilmenee välillisesti siitä, että lääkäri tekee kirjallisen päätöksen (hallintopäätöksen) vain tahdonvastaisesta lääkityksestä. Muutoksenhakusäännöstä (24 §:n 1 momentti) olisi yksiselitteisyyden takaamiseksi syytä täsmentää seuraavasti:

Sairaalan lääkärin kirjalliseen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä hoitoon tai hoidon jatkamista hänen tahdostaan riippumatta, potilaan psyykkisen sairauden lääkeshoidon toteuttamista *hänen tahdostaan riippumatta*, - -

Aikaisempiin lausuntoihinsa viitaten korkein hallinto-oikeus esittää, että tämän nyt kiireellisesti toteuttavan uudistuksen toimivuutta niin lääkeshoitopäätösten kuin tuomioistuintenkin osalta seurataan tarkoin sekä tehdään tarvittavat muutokset sääntelyyn, mikäli aihetta siihen ilmenee.